

Eugène Ionesco

Descoperiri

„Opera nu este o înșiruire de răspunsuri, ci o înșiruire de întrebări, ea nu oferă explicații, ci cereri de explicații, de lămuriri. Poetul, pentru a folosi acest cuvânt denigrat, e cel care știe să vadă problemele, cel care vede problema acolo unde ceilalți nu văd nicio problemă, e cel care știe să scoată în evidență o problemă sau mai multe probleme, ori să le pună în evidență, e cel care știe să le redea evidența. Opera este întocmai o înșiruire de întrebări. De vreme ce opera este o construcție, poate fi considerată o structură de întrebări. Dacă totul s-ar putea explica, atunci nu ar exista niciun discurs. Orice operă trebuie să fie o punere în discuție. Adică o punere în scenă. La urma urmei, nu există răspuns. În orice caz, nu există niciun răspuns definitiv. Așadar, nu răspunsul clarifică, ci întrebarea.“

Eugène Ionesco

Descoperiri

Traducere din limba franceză și note de
BOGDAN GHIȚĂ

Prefață de
MARIE-FRANCE IONESCO

NEMIRA

Colecție coordonată de Irina CERCHIA
Ilustrația copertei: Eugène Ionesco, copyright © Marie-France Ionesco
Coperta: Raluca ILIE
Redactor: Irina CERCHIA
Lector: Ioana POPA
Tehnoredactor: Antonela IVAN
Pre-press: Alexandru CSUKOR

Director editorial: Alexandra RUSU
Redactor-șef: Alina SÂRBU

Această ediție în limba română nu ar fi existat fără sprijinul lui Marie-France Ionesco, către care se îndreaptă mulțumirile întregii echipe editoriale Nemira.

FESTIVALUL
INTERNAȚIONAL
DE TEATRU
DE LA SIBIU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
IONESCO, EUGÈNE

Descoperiri / Eugène Ionesco ; trad. din lb. franceză și note de:
Bogdan Ghiță; prefată de: Marie-France Ionesco; București:
Nemira Publishing House, 2022
ISBN 978-606-43-1328-7

I. Ghiță, Bogdan (trad.);
II. Ionesco, Marie-France (prefată)

821.133.1
821.135.1

Eugène Ionesco
DÉCOUVERTES
Copyright © Eugène Ionesco, 1969
EDITIONS D'ART ALBERT SKIRA

© Nemira, 2022

Tiparul executat de MONITORUL OFICIAL R.A.

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări și închirierea acestei cărți
fără acordul scris al editorului sunt strict interzise și se pedepsesc conform Legii dreptului de autor.

ISBN 978-606-43-1328-7

PREFAȚĂ

de Marie-France Ionesco

Editura Nemira îmi cere un text de prezentare, câteva rânduri, o prefață la ediția în limba română a volumului *Descoperiri*.

Bucurie, emoție, dar, în special, trac, neliniște – ca de fiecare dată când scriu despre Eugène Ionesco, despre tatăl meu, ale cărui scrieri îmi însoțesc și îmi ritmează viața. Și nu doar scrierile: vocea sa, intonațiile sale, dispozițiile sale sufletești, vesele sau triste, tandrețea sa, accesele sale de furie, pe care mereu le regreta cu amărăciune.

Da, ne-a părăsit – în aparență, cel puțin, căci el e întotdeauna și pentru totdeauna AICI.

Să scriu despre opera lui? Mulți au făcut-o, inclusiv eu însămi, însă cel care spune lucrurile cu adevărat esențiale despre Eugène Ionesco este el însuși. Mai bine decât oricare altul.

De aceea, el este cel căruia îi las cuvântul, cu fragmente dintr-un text pe care l-a scris pentru conferința „De ce scriu“.

Să-l citim, să-l ascultăm pe el, care toată viața și-a pus întrebări despre sine, despre scris, despre lume, despre „De ce? De ce? De ce?“
De ce m-am născut, dacă nu e pentru totdeauna? întreba Regele Béanger.

Răspuns sau non-răspuns, Eugène Ionesco este cel care ni-l oferă.

„Doresc să revin la primele impulsuri care m-au împins să scriu. Am spus că doream să-mi exprim uimirea în fața existenței, apoi, după miracolul existențial, groaza și durerea, apoi, în sfârșit, intrând în detaliul existenței, ideile. Pentru a fi complet, trebuie să adaug mai ales plăcerea gratuită de a scrie, bucuria de a inventa, plăcerea de a imagina, de a povesti lucruri care nu mi s-au întâmplat. Într-un cuvânt, bucuria de a crea, de a adăuga, la ceea ce era, lucruri care nu erau, unui univers un alt univers sau alte mici universuri. Fiecare scriitor, fiecare artist, fiecare poet nu vrea el, oare, să îl imite pe Dumnezeu, nu vrea el, oare, să fie, la rândul lui, un mic Dumnezeu, care să creeze gratuit, fără motiv, din joacă, din libertate, în deplină libertate?

A regăsi lumina, „miracolul ființei“

Unul dintre motivele principale pentru care scriu este, fără îndoială, cel de a regăsi miraculosul din copilăria mea, dincolo de cotidian, bucuria dincolo de dramă, prospețimea dincolo de duritate. În duminica Floriilor, ulițele satului erau acoperite de flori și rămurile, și totul era transformat sub soarele de aprilie. În zilele de sărbătoare, urcam pe potecuța pietroasă, în pantă, sub sunetul clopotelor bisericii pe care o zăream apărând ușor, ușor, mai întâi vârful clopotniței, cu giruetă, apoi întreaga clopotniță, pe un fond de cer albastru. Lumea era frumoasă și eram conștient de acest lucru, cu totul proaspătă și cu totul pură. O repet: fac literatură tocmai pentru a regăsi această frumusețe intactă în noroi. Toate cărțile mele, toate piesele mele sunt o chemare, sunt expresia unei nostalgii, caut o comoară îngropată în ocean, pierdută în tragedia istoriei. Sau, dacă vreți, lumina este ceea ce caut și se întâmplă să am impresia că o regăsesc din când în când. Este motivul pentru care nu numai că fac literatură, este, de asemenea, și motivul pentru care m-am hrănit cu ea. Mereu în căutarea acestei lumini de netăgăduit, dincolo de tenebre. Scriu în noapte și în neliniște, cu tonalitatea umorului, din când în când. Însă nu lumina aceasta, nu această

tonalitate o caut. Piesa, sau confesiunea intimă, sau romanul rămân în tenebre, dacă nu dau, la capătul întunericului, de lumină.

[...]

E ca și cum aș vrea să asist la crearea lumii înainte de decădere, și acest eveniment îl caut în mine însumi, ca și cum aș vrea să mă întorc în Istorie, sau prin personajele mele, care sunt alți eu-însumi sau care sunt ca ceilalți, care seamănă cu mine, în căutarea, în mod conștient sau nu, a luminii absolute. Tocmai pentru că nu au nicio indicație în privința drumului pe care să-l urmeze, personajele mele rătăcesc în întuneric, în absurd, în neînțelegere, în neliniște. S-a spus deseori că vorbesc mult despre frământările mele. Cred, mai degrabă, că vorbesc de frământarea umană, pe care oamenii încearcă s-o rezolve pe căi nepotrivite, zbatându-se în cotidian, în cenușiul zilnic, sau în nefericire, sau când se înșală, închiși, cum sunt, în fundăturile Istoriei și ale politicii, ale exploatărilor, ale represiunilor și ale războaielor. Copilăria și lumina se regăsesc, se identifică în mintea mea. Tot ce nu e lumină e frământare, întuneric. Scriu pentru a regăsi această lumină și pentru a încerca să o comunic. Această lumină este la frontiera unui absolut pe care îl pierd, pe

care îl regăsesc. Este deopotrivă uimirea. Mă văd în pozele mele de când eram copil, cu ochii rotunzi, uimiți că există. Nu m-am schimbat. Uimirea inițială mi-a rămas.“

Fragment apărut în antologia *Lire, jouer Ionesco*,
Colloque de Cerisy, publicată pe 28 septembrie 2010.

i n e s c i o

Descoperiri

Cu ilustrațiile autorului

Nu de mult¹, se considera că studiile, critica literară, eseurile, exegeza și literatura de imaginație nu aparțineau aceluiași gen. Acum, critica literară e considerată unul dintre genurile literare, la fel ca romanul, poemul sau piesele de teatru. Astfel, era deja catalogată de către criticii literari impresioniști, care făceau din ea un gen nou, ca fiind o artă nouă căreia, dacă nu mă înșel, îi atribuiseră drept patroană o a zecea muză. Totul, la acea vreme, în numele afectivității sau al imaginației. Acum, critica literară

¹ „Il n'y a pas bien longtemps“ – în ediția originală franceză, primul rând este redat în caligrafia autorului (n. red.).

e considerată a fi o operă. Întocmai ca opera, în numele cunoașterii intelectuale, opera literară non-critică și opera literară critică au același scop și, oarecum, aceleași metode. Noul romancier și noul critic reprezintă două gândiri care se vor a fi științifice. Singura diferență este că opera critică depinde de opera criticată.

PE VREMEA CÂND SE FĂCEA O DIFERENȚĂ DE STRUCTURĂ între literatura poetică și critica literară, fie opera de imaginație era pusă foarte sus, fie critica, foarte jos. Criticul, sau comentatorul, sau istoricul literar consemna părerile poetului despre opera sa, solicita explicații, cerea artistului un surplus de informații, de lămuriri. Astăzi, criticii literari, sau o parte dintre aceștia, mai ales universitarii, au devenit megalomani. Ei nu mai cer nimic autorului, acesta nemaifiind decât un fel de visător inconștient sau abia trezit. Critica literară are o valoare mai mare decât opera artistului. Mai întâi, artistul nici nu ar exista. Nici măcar nu ar fi artizan. În schimb, criticul literar ar fi mai creator decât artistul. Acesta este cel care, într-un fel,

construiește opera, dându-i un sens, o semnificație, clarificând-o. Opera nu ar însemna nimic, critica ar reprezenta totul. Cu metodele sale de prospecție (psihologie a profunzimilor, sociologie, sistematologie politică, lingvistică, fie ea structuralistă sau nu, cu statisticile sale), criticul ar fi un om de știință, omul de litere în niciun caz tradițional. Câteodată, când i se cere scriitorului (în sensul de creator, așa cum acest cuvânt era înțeles acum ceva timp) să se exprime asupra a ceea ce a spus, este pentru a se scoate la iveală naivitatea sa, lipsa de luciditate, conștiința sa diminuată. Că autorul nu știe ce face este un lucru deseori afirmat încă de pe atunci și, în mod curios, încă de pe vremea când operei de creație i se atribuia o esență superioară, adesea divină. Astfel, se credea că autorul e un mesager al zeilor, fiind stăpânit de un spirit supraomenesc. Cu toate acestea, i se cereau informații legate tocmai de stările sale de cvasi-grație, de inspirație poetică, pe care i le acorda nu știu ce muză. Acum, toate informațiile pe care le poate da sunt suspecte în ochii unor anumiți noi universitari, atât de siguri pe ei. Scriitorul e un om care are în permanență nevoie să fie demistificat. Bunăoară, „vocile îi veneau de sus“, dar, în prezent, ele îi vin doar din noaptea inconștientului, de jos, din beciul unde mișună tot felul de instincte sau de insecte,

de broaște sau de pasiuni obscure, de tendințe inhibate, care plonjează în iraționalitate și pe care doar reflectorul noii critici le poate lumina. La urma urmei, toți suntem mistificați și demistificabili, artistul făcând parte dintre aceia care, mai mult decât ceilalți, ține, poate, să nu fie iluminată bezna spiritului; spiritul e interesant numai, zic unii, în măsura în care acesta întruchipează expresia inconștientă a inconștientului social. Firește, singurul care nu trebuie demistificat este noul critic, dat fiind că este luciditatea însăși și demistificatorul suprem. Suntem cu toții prizonierii nopții noastre, înlănțuiți de propriile instincte și complexe, însă criticul este cu mult mai presus, întrucât vede tot, explică și își explică tot. Mai puțin, poate, pe el însuși. Nu s-a întreprins niciodată o demistificare a demisticatorului. Ar fi interesant de știut căror instincte vădite și căror pasiuni simple corespunde activitatea criticului: căror gelozii, căror păreri preconcepute, căruia sentiment de inferioritate, deopotrivă față de un savant și față de un poet, sau, poate, căror dificultăți de alegere, de discernământ.

După ce, astfel, s-a crezut că activitatea creatoare e superioară celei critice, după ce s-a afirmat că activitatea creatoare și cea critică se află pe același plan, atât de valori, cât și de

calități egale, opera imaginară a ajuns să fie considerată de către noua critică fie un document brut, în vrac, de privit la microscop, fie un minereu, pe care criticul îl interpretează, îl însemnează, adică pe care îl taie și pe care îl modelează, pentru a-i da o formă și o lumină pe care numai el poate să i le dea. Un loc mai nobil îi este acordat poetului care face din operă propria critică sau propria teorie a acesteia. Va exista cu siguranță o reacție împotriva „scientismului”; de fapt, împotriva pedantismului noilor critici, un pedantism mai plin de vanitate și de îngâmfare decât acela al vechilor universitari, critici și *Brunetière*¹, atât de ascultați în secolul trecut și atât de denigrați astăzi.

În realitate, scriitorul știe mai mult și mai puțin decât ceilalți. El exprimă un grup mai mare decât cel exprimat de obicei de fiecare individ în parte. Altfel, nu ar interesa pe nimeni. În același timp, își exprimă propria individualitate, adică „ceea ce nu sunt ceilalți”, dar nici în acest caz nu ar interesa pe nimeni.

¹ Eugène Ionesco face aici referire la istoricul și criticul literar francez Ferdinand Brunetière (1849-1906) (n. tr.).